

С. Булавіна, Л. Марківська

Громадсько-політична активність української інтелігенції Волині у 20-30-х роках ХХ ст. (історико-правовий аспект)

У статті досліджено історико-правовий аспект формування моделей та шляхів громадсько-політичної активності української інтелігенції Волині у 20-30-х роках ХХ століття. Проведено аналіз факторів, які визначили провідну роль національної інтелігенції краю у процесі державотворення, творення політичних партій та громадських організацій. У міжвоєнний період українська інтелігенція Волині використовувала всі можливі політичні засоби боротьби за своє визволення – від парламентських – до збройних. Опозиція польським урядовим асиміляційним намірам склала головний компонент політичного кредо волинської інтелігенції.

Ключові слова: інтелігенція, українсько-польські відносини, громадсько-політична активність, політичні організації, Волинь.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний державотворчий процес в Україні пов'язаний з активною громадсько-політичною діяльністю національної інтелігенції, і волинської зокрема. На тлі нинішніх суспільно-політичних процесів в Україні, зростає роль такої соціальної групи як інтелігенція. Проводячи паралель між сьогоденням та 20 – 30-ми роками ХХ ст. в житті та діяльності української інтелігенції Волині настав час відповідальності, сподівань та докорінних перемін у її світоглядних позиціях.

Формулювання мети та завдань статті. Мета і завдання нашого дослідження – проаналізувати та встановити історико-правовий аспект громадсько-політичної активності української інтелігенції Волині у 20 - 30-х рр. ХХ ст. на шляху пошуку моделей національної самоідентифікації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Революційні події початку ХХ ст. українська інтелігенція Волині зустріла не так бурхливо, як в інших губерніях України. Це пояснюється малочисельністю цієї категорії населення, відсутністю розвиненої преси, видавництв, культурно-освітніх інституцій тощо, точніше, усього того, що мала, наприклад, пануюча нація (російська, польська).

Але незабаром і волинська інтелігенція поринула у вир революційної боротьби. Розпочався процес творення українських політичних партій і революційних органів влади. У березні 1917 р. в Житомирі виникла Волинська Українська Рада (ВУР), до якої увійшли представники всіх місцевих організацій українських політичних партій, громадських об'єднань, зокрема, «Просвіти». Найбільшу активність проявляли українські есери та соціалісти-федералісти. Раду очолював соціал-федераліст С. Підгірський. У своїй діяльності Волинська українська рада підтримувала Центральну раду і намагалася діяти в руслі тогочасної української державницької ідеї.

Одночасно в Луцьку з ініціативи інтелігентської верхівки партій почали створюватися громадські комітети як представницькі органи місцевої влади. Вибори до міської думи (ради), що проходили у вересні 1917 р., засвідчили досить впевнену перемогу соціалістичного блоку, що отримав понад 50 голосів. Однак політична ситуація в місті залишалася невизначеною через складність економічних, воєнних та багатьох інших проблем.

Помітний позитивний слід у виробленні стратегії і тактики національно-визвольної боротьби залишили у свідомості волинських інтелектуалів діячі Загальної української ради (ЗУР), Союзу визволення України (СВУ), січові стрільці (УСС), представники яких перебували на Волині упродовж 1915-1917 рр. На той час галицький інтелектуальний провід уже виробив конкретну програму дій з вимогами негайного призначення українських службовців до адміністрації, видання українських часописів, відкриття українських шкіл, упорядкування державного життя згідно з потребами місцевого населення.

Про те, що ж січові стрільці вважали своїм головним завданням на Волині, доктор В. Софронів-Левицький пізніше записав: «Для Стрілецтва була це вигода піти між своїх земляків і

понести між них національну визвольну ідею. Поїздка УСС на Волинь заспокоювала бодай частково їх романтичну тугу працювати на території України. Всім їм, було ясно, що мають використати побут на Волині для національної праці; що таки з успіхом робили» [4, с. 75]

Із зміною політичної ситуації в період національно-державного відродження України ідеологічні постулати частини інтелектуалів знову ж зазнали певних змін, диференціювались, дистанціювались, а подекуди й переорієнтувались під переважаючим впливом тих чи інших політичних сил або сильних і авторитетних партійно-державних діячів, особистостей, ідеологів. Навесні 1919 р. на Волині зосередилися головні сили Директорії, у Рівному склався і діяв урядовий кабінет на чолі з Б.Мартосом. Він закріпив у місцевих інтелектуалів і продовжив прогресивну традицію соборності попередніх кабінетів Української Народної Республіки (УНР), але в той же час спонукав частину з них до сприйняття курсу на «соціалістичну» обмеженість демократії в процесі державотворення, посилення надпартійно-диктаторського врядування, що започаткувало формування лівих суспільно-політичних організацій, зокрема таких, як «Сельроб», Українське селянсько-робітниче об'єднання, УСО – Українське селянське об'єднання, УСДП – Українська соціал-демократична партія, УСРП – Українська соціалістично-радикальна партія.

Навіть цей, далеко не повний перелік важливих історичних подій 1917-1920 рр. засвідчує, що Волинь не залишилась осторонь визвольних змагань, а її національна еліта пройшла складний процес шукання своїх засадницьких ідей, свого власного шляху.

Період 20–30-х років було позначено гострими суперечностями, трагічними подіями, деформаціями економічного, соціального та національного характеру. Особливо вони проявилися в середовищі української національної інтелігенції, найбільш опозиційно настроєної проти асиміляторського режиму. В їх поглядах чітко визначилися два аспекти: українізація та створення необхідних політичних й економічних умов для всебічного культурного та духовного розвитку українського населення. За образним визначенням М. Шлемкевича, 220-ті роки – це пафос соборної самостійності, що закладалася в ідеологію інтелігенції й реалізувалася її активною творчою працею» [12, с. 66].

У 1922 р. нечисленна волинська українська інтелігенція в рамках Блоку національних меншин утворила автономний Український виборний комітет Волині, Холмщини, Підляшшя і Полісся (УНВК). На чолі його стали Павло Васильчук з Холма і Михайло Черкавський, директор вчительської гімназії з Дерманя. Програма УНВК стосувалась політичного, громадського, культурного, економічного життя українців, передбачала широке самоврядування, участь українців в державній адміністрації і місцевому управлінні, повноправність української мови. Реалізація цих положень і вимог українства привела б в кінцевому рахунку до автономії краю в межах Польщі.

УНВК активно включився у передвиборну кампанію 1922р. У повітових центрах були створені тимчасові виборчі комітети. Ними було підготовлено і проведено перший український селянський з'їзд Волині. 1 вересня 1922 р відбулась серія повітових з'їздів. Серед інших проблем, на них аналізувались українсько-польські стосунки на Волині. Подібні акції сприяли піднесенню національної свідомості українців [13, с. 90].

Результатом виборів стала блискуча перемога УНВК та включення за списком УНВК 20 українців до сейму та 6 – до сенату. На Волині жоден польський кандидат не пройшов до парламенту. Українські обранці утворили в парламенті Український клуб – Українську парламентську репрезентацію (УПР).

Вже у першій політичній програмі УПР, яку проголосив 23 січня 1923 р. в сеймі посол від Волині Самійло Підгірський, було чітко сформульовано основні ідейні засадницькі принципи української спільноти: відродження самостійної Української держави, повна можливість реалізувати своє право на самовизначення і вільний розвиток усіх галузей життя. Зміст програми свідчив про те, що невдала спроба утворення незалежної Української держави в межах всіх етнічних українських земель все ж не похитнула віру народу та його інтелектуального провладу у побудову власної держави.

Спочатку діячі УПР вірили у можливість співпраці з польською владою. Тодішній прем'єр-міністр Польщі В.Сікорський обіцяв голові УПР П. Васильчуку цілу низку поступок для українців у господарській та культурній сферах, якщо їхні послі визнають польську державність і голосуватимуть за державний бюджет. У лютому 1923 р. УПР проголосувала за довір'я урядові Сікорського. Однак останній не дотримався обіцянок, які давав українцям. А тому УПР перейшла в опозицію до уряду. Новий голова УПР С. Підгірський поставив вимогу надання територіальної автономії західноукраїнським землям.

Виступи українських послів у сенаті і сеймі ставали дедалі гострішими, а вимоги –

радикальнішими. Основна тема їх виступів – пригноблене становище українців в Польщі.

Особливо гострими були виступи сенаторки О.Левчанівської, послів С. Козицького, М. Дмитрюка, М. Чучмая, С. Хруцького, П. Васильчука, Так, О. Левчанівська, виступаючи в сенаті 28 липня 1924 р., започаткувала широкі дискусії з приводу жахливого становища, в якому опинилися жертви світової війни, насамперед, українські діти-сироти та інваліди, вимагала негайно привернути увагу влади до проблеми дитинства [7, с. 95-95].

Хоч ці зусилля й не дали бажаних результатів: влада не поспішала з вирішенням складної проблеми, як і інших, що передбачали планомірне винищення українців, О. Левчанівська наполегливо продовжувала боротьбу, виступаючи у вересні 1923 р. з великим рефератом у літній школі міжнародної жіночої Ліги Миру й Свободи в Подебрадах (Чехія), а в жовтні 1925 р. – на Міжнародному конгресі в Парижі.

Однак зовнішні політичні сили та різне бачення шляхів боротьби проти антиукраїнських дій польської влади стали роз'єднуючим чинником як серед самих парламентаріїв, так і серед інтелігенції та української спільноти краю. Коли в 1927 р. до керівництва УПР прийшли представники УНДО, соціалісти-федералісти на чолі з Підгірським, які за ідеологічними переконаннями були близькими до комуністів, відмежувалися від інших українських депутатів і розірвали всі «політично-громадські відносини з Українською Парламентською Репрезентацією, доки в ній буде панувати реакційно-угодовський дух» [8].

О. Левчанівська та її політичні однодумці рішуче відмежувались від послів і сенаторів Блоку співпраці з урядом, таких як Певний, Маслов, Власовський, Тимошенко, вважаючи їх запродавцями, і засвідчуючи, водночас, що лінія розмежування серед місцевого українського політикуму вже чітко визначилася. Вибори до другого польського сейму, що відбулися у 1928 р., привели до ще більшого розмежування.

Намагаючись об'єднати політичне розрізнене суспільство, національно свідомі інтелігенція створила Український виборчий комітет. Проте наступні події показали, що комітетові не вдалося змінити політичні переконання опозиційної частини українських діячів і електорату. В підсумку, від Волині, Холмщини, Підляшшя і Полісся було обрано 9 депутатів до сейму і сенатора, замість 20 депутатів до сейму та 6 сенаторів на минулих виборах.

Щодо волинського українського суспільства і його еліти, можна стверджувати, що багатівкове функціонування в симбіозі з поляками не полегшувало йому національної ідентифікації. Звідси замкнутість у їхній позиції та різкість опозиції щодо лояльності, що, на нашу думку, було своєрідною компенсацією комплексу нижчості. Виявом відповідної поведінки з польської сторони було ігнорування здобутків і позиції українського суспільства, притаманне їй «поплескування по плечу» та прагнення до утримання попереднього стану.

У зв'язку з цим, стає цілком зрозумілим прагнення українського проводу визначитись ідейно та політично і зайняти відповідний ряд в умовах нового колонізаторського наступу. При цьому, ряд цей нерідко змінювався залежно від внутрішніх чи зовнішніх обставин, впливаючи, таким чином, і на певну зміну ідейних принципів.

На початку 20-х років у пошуку волинянами свого шляху сформувалися три основні політичні напрями: комуністичний в особі Комуністичної партії Західної України (КПЗУ); націоналістичний, в особі Організації українських націоналістів (ОУН); національно-демократичний, в особі Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО).

Високою активністю відзначалась діяльність КПЗУ, особливо в 20-х роках. Намагаючись залучити до себе широкі верстви народних мас, впроваджуючи метод класової боротьби, КПЗУ, незважаючи на малочисельність, яка в найкращі роки не перевищувала 3 тисяч осіб, зуміла спрямувати боротьбу трудящих мас Волині в русло боротьби за возз'єднання з УРСР. Причому ця мета на початковому етапі збігалася з інтересами переважної більшості населення Західної України.

25 серпня 1925 р. у с. Верхівка Луцького повіту відбулася перша конференція Волинської організації КПЗУ. Вона об'єднала всі окружні партійні організації в єдину Волинську окружну організацію КПЗУ і обрала окружний комітет для всієї Волині. На конференції було засуджено анархічний ухил («формаліщину») в КПЗУ [10].

Поряд з партійними осередками, у більшості повітів воєводства було створено комсомольські організації. Особливо активно вони діяли на Горохівщині. Уже в 1923 р. така організація була створена в Берестечку, а в 1924 р. – в м. Горохові. Очолювали їх здебільшого вихідці із студентської молоді, що навчалася у Львові і набула там революційного гарту, зокрема, такі як В. Надашкевич, І. Табинський, І. Залевський, Ф. Поляк, М. Синиця (в Сенкевичівці), П. Водницький, Н. Бабиляс, В. Скибницький, Г. Стопачинський, які згодом стали членами КПЗУ. Найбільш активного з них,

К.Чайковського за революційну агітацію серед населення було засуджено до 5 років тюремного ув'язнення.

За діяльністю комуністичних осередків посилено нагляд, багатьох активних діячів заарештовано, повітових старост зобов'язано щоквартально інформувати про стан справ.

Вплив КПЗУ на формування політичного світогляду волинської інтелігенції, особливо в період «українізації» в УРСР, був досить відчутним. Інша справа, що після придушення цієї «українізації», масових репресій та штучного голоду 1932-1933 рр. у Радянській Україні, популярність КПЗУ в західноукраїнському суспільстві катастрофічно впала. Нарешті, у 1938 р. Комінтерн оголосив про розпуск Компартії Польщі, а разом з нею КПЗУ і КПЗБ, як «служниць імперіалізму». Наступна радянська політика краю привела до остаточного припинення діяльності цієї політичної сили та до фізичного знищення частини її діячів.

У першій половині 20-х років єдиного організованого українського націоналістичного руху ще не було. По-перше, не було ще вироблено ідеології, що запалила б на боротьбу широкі верстви населення, і яка б включала світоглядну систему цінностей та політичну доктрину із суспільно-політичних та соціально-економічних програм. По-друге, не сформувалася ще група людей, яка стала б ядром організованого націоналістичного руху. Тобто не було справжніх національних лідерів – авангарду визвольної боротьби, який лише формувався.

Творення організованого націоналістичного підпілля на Волині розпочалося з 1929 р. Один із перших осередків ОУН організував у січні 1930 р., у Ковелі родич Лесі Українки, студент Варшавського університету Юрій Косач. Незважаючи на жорстокі переслідування з боку польських властей, ряди ОУН на Волині постійно поповнювалися інтелігенцією, учнівською молоддю, духовенством. Значний відсоток оунівців складали селяни. Вже у 1935 р. на Волині діяли 2 окружні, 6 повітових ексекутив, 168 осередків ОУН [1, 21-23]. Крім цього, під керівництвом ОУН діяли ще молодіжні організації «Пласт», «Юнак», «Сокил».

На цей час визначилися і одноособові лідери націоналістичного руху на Волині. Серед них Іван Скоп'юк (1909 – 30 липня 1941 р.). З його ініціативи були організовані осередки ОУН в Боголюбах, Іванчицях, Милушах, Романові та інших селах.

На початку 1933 р. оунівці під проводом Скоп'юка провели цілу низку масових акцій: відсвяткували 35-ту річницю проголошення УНР, організували траурні мітинги у пам'ять страчених польською владою українських націоналістів Біласа і Данилишина. В серпні цього ж року оунівці активно включилися в рух за українізацію шкіл. Найбільш вдало ця акція була проведена в с. Жидичин поблизу Луцька. В результаті школа була переведена на українську мову навчання [1, с. 37].

Націоналістичні осередки були створені і діяли майже в усіх українських гімназіях та вчительських семінаріях. Під постійним наглядом поліції перебувала Луцька українська гімназія. З її стін вийшли сотні відомих діячів ОУН і УПА. Серед них Василь Потаповський, Тарас Степура, Степан Мазурець (заступник провідника обласного проводу ОУН), Юрій Стельмашук (майбутній командир загону УПА-Північ), Юрій Кох (представник від Бандери і член проводу ОУН в Луцьку), Іван Мирончук, Віктор Ясенчук, Олександр Савіра і багато інших.

ОУН, як нелегальна підпільна організація намагалась охопити своїм впливом різноманітні легальні українські громадські організації – «Основа», «Союз українок», кооперативи «Народна торгівля», «Добробут» та ін. Як своїм членам, так і населенню ОУН постійно прищеплювала переконання в тому, що визволення України можна здійснити лише шляхом збройного повстання, у результаті всенародної боротьби.

Важливу роль у формуванні ідейницьких засад української інтелігенції, у її протистоянні польській політиці асиміляції відіграла Українська соціалістична радикальна партія (УСРП). Програма партії головним політичним завданням визначала боротьбу за об'єднання всіх українських земель в самостійну Українську Республіку. В національній політиці партія відстоювала право націй на самовизначення. На Волині провідними діячами партії були депутати сейму Семен Жук, Іван Бондарчук, Антон Нивинський, Олександр Волошин, Степан Семенюк і ін.

Загалом, у міжвоєнний період на Волині нараховувалось близько 20 політичних партій. Крім вищезгаданих, у другій половині 30-х років на політичній арені з'являється нова праворадикальна організація – Фронт національної єдності (ФНЄ), яка утворилася внаслідок розколу в УНДО. Перший конгрес ФНЄ відбувся 20 вересня 1936 р. у Львові. Волинь була представлена 30 делегатами. До Крайового проводу від Волині були обрані Юхим Бунда і Микола Негребецький. Але вже у вересні 1939 р. ФНЄ був розпущений. Така доля спіткала й інші політичні організації.

Висновки й перспективи подальших досліджень. У міжвоєнний період українська

інтелігенція Волині використовувала всі можливі політичні засоби боротьби за своє визволення – від парламентських – до збройних. Опозиція польським урядовим асиміляційним намірам склала головний компонент політичного кредо волинської інтелігенції. З іншого боку, політична багатополарність і політична роз'єднаність волинян не завжди сприяла успішному веденню цієї боротьби, розпорозувала національні сили.

Джерела та література

1. Державний архів Волинської області. Звіт-монографія про ОУН (Організацію Українських Націоналістів) на Волині за 1935 рік. – Фонд 46, оп. 9, спр.2891. – 90 арк.
2. Вол Б.Д., Тарабан В.М. Проблеми національно-культурного життя Волині в документах лівих суспільно-політичних організацій //Минуле і сучасне Волині. Краєзнавство: Історія, здобутки, перспективи / Б.Д. Вол, В.М. Тарабан. – Луцьк, 1992. – С.55-58.
3. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
4. Каліщук О. Представники галицької інтелігенції на Волині в роки Першої світової війни / О. Каліщук // Науковий вісник ВДУ. - Історія. – 2000. – № 3. – Луцьк, 2000. – С. 74-79.
5. Літопис УПА. Нова серія. Т.І. Видання Головного Командування УПА. – Київ – Торонто, 1995. – 481 с.
6. Левчанівська І. Далеке і близьке: нариси, статті / І. Левчанівська. – Луцьк: Надстир'я, 2000. – 216 с.
7. Левчанівська О. Промова в сенаті 28 липня 1924 р. / О. Левчанівська // З трибуни. – 1925. – № 1. – С.93-96.
8. Наше життя. – 1927. – 28 серпня.
9. Пропольські народні університети //Волинь. – 1999. – 10 червня.
10. Рік за роком // Волинь. – 1998. – 20 жовтня.
11. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. Сучасність. – К., 1983. – Т.2. – 380 с.
12. Шлемкевич М. Галичанство / М. Шлемкевич. – Львів: За вільну Україну, 1997. – 104 с.
13. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie 1921-1939. Elementy przemian cywilizacyjnych spotecznych i politycznych / W. Mędrzecki. – Wrocław – Krakow – Gdańsk, 1988. – 202 s.

Булавина С., Маркивская Л. Общественно-политическая активность украинской интеллигенции Волыни в 20-30-х годах XX в. (историко-правовой аспект). В статье осуществлен историко-правовой анализ общественно-политической активности украинской интеллигенции Волыни в 20-30-х годах XX в. Показано, что характер жизнедеятельности этой социальной группы в межвоенный период определялся особенностью политического статуса края, шовинистической политикой Польского государства в отношении украинского населения. Проанализированы пути и модели формирования национальной самоидентификации интеллигенции Волыни. На основе анализа деятельности политических партий, показаны основные политические направления, которые и начали процесс расслоения в среде украинской интеллигенции по политическим убеждениям: коммунистический, в лице Коммунистической партии Западной Украины националистический, в лице Организации украинских националистов; национально-демократический, во главе с Украинским национально-демократическим объединением. Кроме вышеупомянутых, во второй половине 30-х годов XX века на политической арене появляется новая праворадикальная организация - Фронт национального единства. Украинская интеллигенция Волыни использовала все возможные политические средства борьбы за свое освобождение - от парламентских до вооруженных (террористическая деятельность КПЗУ, ОУН).

Ключевые слова: интеллигенция, украинско-польские отношения, общественно-политическая активность, политические организации, Волинь.

Bulavina S., Markivska L. Public and Political Activity of the Ukrainian Intelligentsia in Volyn in the 20-30-ies of XX Cent. (Historical and Legal Aspects). The article provides historical-legal analysis of the public and political activity of the Ukrainian intelligentsia in Volyn in the 20-30-ies of XX cent. The author claims that the mode of life of this social group in the interwar period was predetermined by the peculiarities of the political status of the province and chauvinistic policy of the Polish government with regard to the Ukrainian population. The most important aspects and models of Volyn intelligentsia national

identity formation and activities of the political parties analyzed in the article shed light on the role of the political movements which gave rise to the stratification process among the Ukrainian intelligentsia in accordance with the political beliefs: communist, represented by the Communist Party of Western Ukraine; nationalist movement under the leadership of the Ukrainian Nationalists Organization; national-democratic, headed by the Ukrainian national-democratic union. On the political arena, besides the aforementioned, in the second half of the 30-ies of XX century there appeared a new right-wing radical organization - the National Unity Front. It has been concluded that Volyn Ukrainian intelligentsia used all possible political means of struggle for emancipation - from the parliamentary to the military ones (terrorist activity of CPWU, OUN).

Key words: intelligentsia, the Ukrainian-Polish relations, social and political activity, political organizations, Volyn

УДК 347.962(477)“8/11”(091)

В. Кравчук

Історико-правові аспекти конституційних основ правового статусу суддів у період національно-визвольної боротьби на початку ХХ століття (1917-1921 роки)

Стаття присвячена аналізу конституційно-правових основ статусу суддів у період національно-визвольної боротьби на початку ХХ століття (1917-1921 роки), визначено фактори, що впливали на їх формування. Досліджено динаміку окремих елементів правового статусу суддів в ході розробки проектів конституційних актів.

Ключові слова: правовий статус, правовий статус судді, правосуддя, суддя, судова система.

Постановка наукової проблеми та її значення. У процесі становлення правової держави в умовах трансформації сучасного українського суспільства простежується очевидна залежність рівня ефективності правосуддя від регламентації основ правового статусу суддів. Успішне вирішення цієї проблеми багато в чому залежатиме від наукового аналізу та вивчення діяльності вітчизняних суддів на різних етапах історичного розвитку судової системи, що дає змогу глибше зрозуміти специфіку конституційних основ правового статусу суддів і забезпечити наступність їх розвитку.

На початку ХХ століття революційні події у Росії викликали хвилю національного піднесення на українських землях. За досить короткий проміжок часу українська держава постала в різних конфігураціях форм державного правління, територіального устрою та політичних режимів. Безумовно, це не могло не вплинути і на судову систему загалом, та на конституційні основи правового статусу суддів, зокрема.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Інституційна структура та організація судової влади у період національно-визвольної боротьби 1917-1921 років була предметом численних наукових досліджень. Зокрема, вивченням цих питань займалися такі вітчизняні науковці як: Ю. Вовк, Н. Єфремова, В. Землянська, М. Кобилецький, П. Кульчицький, О. Мироненко та інші. Тому сьогодні з'являються можливість і необхідність всебічно дослідити конституційні основи правового статусу суддів, узагальнюючи відповідні наукові напрацювання.

Мета й завдання статті. Можливість використання історичного досвіду при дослідженні основ правового статусу суддів в наші дні не була предметом самостійних наукових розвідок. Саме тому виникнення основ правового статусу суддів варто розглядати у нерозривному зв'язку з історією держави і права в цілому, та історією суду і судочинства, зокрема.

Наведене вище зумовлює *мету статті* – крізь призму узагальненого аналізу наукової історико-юридичної літератури дослідити розвиток основ правового статусу суддів в період національно-визвольної боротьби на початку ХХ століття (1917-1921 роки).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Діяльність Центральної Ради, прийняття нею чотирьох Універсалів, а також Конституції Української